

Golda's Cold Case team Clarissenklooster

In elke nieuwsbrief nemen we een wijk onder de loep om de verschillende aspecten van cultuurhistorie in dat specifieke gebied onder de aandacht te brengen. We doen dat in het kader van **Gouda 750** en de feesten die in de wijken plaats gaan vinden. Inmiddels hebben we geschreven over de wijken Westergouwe en Korte Akkeren. Dit keer is de wijk Kort Haarlem aan de beurt en vertellen we onder andere over leerlooierijen en sociale woningbouw. De wijk Stolwijkersluis bespreken we in de volgende nieuwsbrief.

Verder maken we in verband met het jubileum van de Archeologische Vereniging Golda een reis door haar 50-jarige geschiedenis. Ook kijken we terug op een geslaagd Open Monumentenweekend en praten we verder over de zakkende bodem in onze Goudse binnenstad. En heeft u ideeën over duurzaamheid en erfgoed? Deel deze dan met ons tijdens een speciaal inloopspreekuur. U leest het allemaal, en meer, in deze nieuwsbrief.

Kent u mensen die wellicht geïnteresseerd zijn in de nieuwsbrief? Stuur u deze nieuwsbrief dan door of vertel hen dat ze zich kunnen aanmelden voor de verzendlijst door een mailtje te sturen aan Nieuwsbrief.MenA@gouda.nl. U kunt zich op dit adres ook afmelden voor de nieuwsbrief.

COLOFON

Dit is een uitgave van de gemeente Gouda

REDACTIE

Dorothee Posthumus Meyjes (gemeente Gouda),
Marjolein Versteeg (Marjolein Versteeg tekst & redactie)

AUTEURS

Coretta Bakker-Wijbrans, Marcel van Dasselaar, Maarten Groenendijk, Luuk Jacobs, Dorothee Posthumus Meyjes, Joke Radstaat, Hans Richters, Marianne van der Veer

FOTO'S/AFBEELDINGEN

Streekarchief Midden-Holland, Gemeente Gouda,
Rijksprentenkabinet, Museum Gouda, Archief Golda,
Nico J. Boerboom, Kees Brinkers, Maarten Groenendijk

VORMGEVING

Henriëtte Wildschut (gemeente Gouda)

We hebben ons best gedaan alle rechthebbenden van foto's gebruikt in deze nieuwsbrief te achterhalen. Voor zover bekend zijn alle rechten voldaan. U kunt contact met ons op nemen wanneer dat niet het geval is.

Gouda 750 jaar stadsrechten

Kort Haarlem: een wijk met grote bouw- en sociaalhistorische betekenis

Hadden we het in de laatste nieuwsbrief nog over [de westkant van de stad](#), deze editie verhuizen we naar de andere kant van het centrum om een deel van de wijk Kort Haarlem te bekijken. Behalve de buurt Kort Haarlem betrekken we ook de Kadenbuurt en een woningbouwproject aan de Zwarteweg in dit verhaal. Verder lichten we de bijzondere sociaalhistorische betekenis van Kort Haarlem toe. Tot slot zijn er in de wijk een aantal fascinerende vondsten gedaan, waar we graag over vertellen.

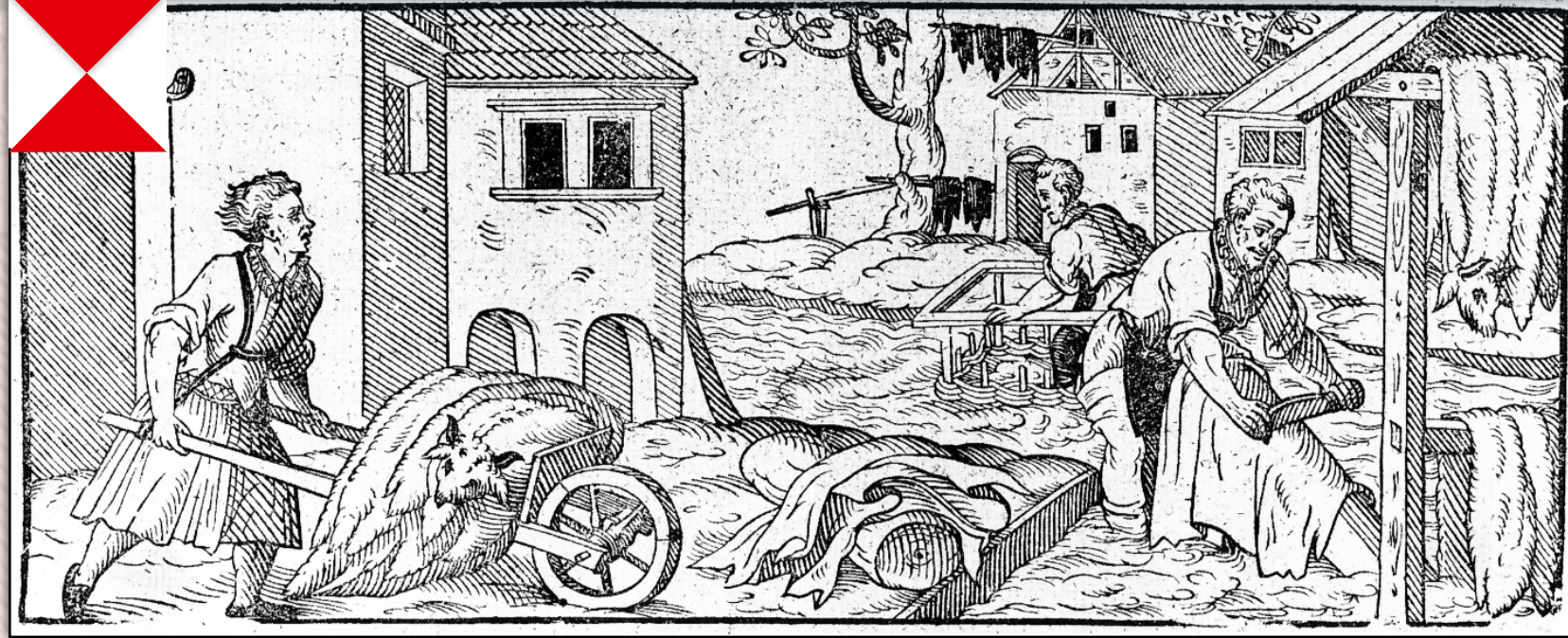
In deze rubriek komt elke keer een andere wijk uit Gouda aan bod. We vertellen over cultuurhistorie in brede zin: archeologische vondsten, gebouwen, structuren of verhalen uit de verschillende wijken. Per nieuwsbrief wordt er één wijk belicht vanuit verschillende invalshoeken. We doen dit samen met het Streekarchief Midden-Holland.

★ GOUDA ★
★ 750 ★
★ 1272 - 2022 ★

Cronjestraat

monumentenzorg
en archeologie

Verskillende fasen van het leerlooiproces

Dozen met runderhoorns

Kaf van boekweit

De Woningwet uit 1902 en de in die tijd heersende verzuiling spelen bij het bebouwen van Kort Haarlem een grote rol, maar de geschiedenis van de bewoning van deze wijk start al eerder, namelijk in de middeleeuwen. Het gebied is ontgonnen in de 11^e eeuw. De belangrijkste waterweg is tot vandaag de dag de Karnemelksloot. Evenwijdig aan de stadssingelgracht is in de 14^e eeuw de Kolfwetering gegraven. Ook de andere weteringen in de wijk zijn in die eeuw gegraven. Op de historische kaarten van Jacob van Deventer van rond 1560 en Braun en Hogenberg uit 1585 is al bewoning zichtbaar aan de Boelekade, die tussen de singelgracht en de eerste wetering is aangelegd, en de Karnemelksloot. Het gedeelte van de wijk tussen de Karnemelksloot en de spoorlijn heet Kadenbuurt. De buurt is genoemd naar de veenkaden die vroeger tussen de stadstuinen lagen. Ze zijn aangeduid met een nummer: vanaf de stad gezien liggen er na de Boelekade nog vier kaden: de eerste, tweede, derde en vierde kade. Op de kaart van Blaeu van ongeveer een eeuw later (rond 1650) is bebouwing te zien langs de eerste kade.

Aan de geschiedenis van kwekerijen en tuinders worden we herinnerd door de huidige namen van de gedeelten van de kaden die nu ten noorden van de spoorlijn liggen. Daar vinden we de Hovenierskade en de Warmoezierskade (een warmoezier is een tuinder). Het gebied ten zuiden van de Karnemelksloot bleef lange tijd onbebouwd. Daar werd in de middeleeuwen rogge, koren, raap- en koolzaad en hennep verbouwd. Ook waren er bleekvelden.

De grootste vondst van runderhoorns in Nederland

De middeleeuwse bebouwing in het gebied heeft archeologisch gezien ook duidelijk zijn sporen achtergelaten. Tijdens rioleringswerkzaamheden in 2001 werd namelijk een aantal fascinerende vondsten gedaan. Meest in het oog springend was een enorme hoeveelheid runderschedels, gevonden aan de Derde Kade. In totaal werden meer dan 300 schedels verzameld en dat was nog maar één deel van de oorspronkelijke hoeveelheid, omdat de kuil waarin ze lagen niet helemaal is opgegraven. Dergelijke hoorns wijzen op afval van een leerlooier. Hij kreeg de huiden aangeleverd met een deel van de schedel met hoorns er nog aan. Hierdoor werd beschadiging van de huid voorkomen en bovendien kon de leerlooier aan de hoorns de diersoort, geslacht en leeftijd van de beesten zien: gegevens die bepalend zijn voor de kwaliteit van het leer. De looier haalde de huid voorzichtig los en gooide de hoorns weg. De ligging van de looierij buiten de binnenstad laat zich eenvoudig verklaren vanuit de stankoverlast van het looiproces.

De vorm en afmetingen van de hoorns geeft informatie over het geslacht en de rundersoort. Verder kan de leeftijd worden bepaald. De combinatie van de verschillende gegevens levert een aardig beeld op van de toenmalige veehouderij, vooral omdat de hoeveelheid zo groot is. Daarnaast kunnen slacht- en snijsporen aanwijzingen geven over de activiteiten van de slachter en van de leerlooier.

De vondst werd in 2001 gepresenteerd als ‘de grootste vondst van runderhoorns in Nederland’ en hoewel er sindsdien nog wel vaker leerlooiersafval is gevonden, is dat altijd

in kleinere hoeveelheden geweest. Een unieke vondst dus!

17^e - eeuws ‘piepschuim’

Een tweede leuke ontdekking was een dikke laag plantaardig materiaal, wederom gevonden aan de Derde Kade. Het materiaal lag boven op het veen, op ongeveer 1.85 m onder straatniveau. De laag had een dikte van 15 tot 20 cm en strekte zich uit over de volle breedte van de rioolsleuf (circa 2 meter). De laag was aanwezig over een afstand van ruim 14 meter. Een klein rekensommetje leert dat het gaat om een flinke berg: ruim 5 m³ plantaardig materiaal. Dit is dan alleen nog de hoeveelheid plantaardig materiaal in de sleuf: de totale hoeveel moet veel meer zijn geweest.

Nader onderzoek heeft uitgewezen dat het gaat om kaf van boekweit. Boekweit is een graanachtig gewas, waarvan de zaden vroeger zeer veel werden gegeten, bijvoorbeeld in de vorm van pap. Boekweitgrutten zullen veel mensen misschien nog wel kennen. De zaden zitten in een soort dop-achtig vliesje dat een beetje lijkt op een klein beukenootje. Voor de voedselbereiding werd het kaf gescheiden van de zaden. Het kaf werd bewaard en kende vele toepassingen. Zo kon het worden gebruikt als vulling voor kussens of matrassen. Ook is het in oude gebouwen onder vloeren gevonden als isolatiemateriaal. De meest gebruikte toepassing is waarschijnlijk als verpakkingsmateriaal. Breekbare voorwerpen zoals kleipijpen werden verpakt in boekweitkaf, net zoals wij nu piepschuimbolletjes gebruiken.

Hofje met bejaardenwoningen op de hoek Derde Kade en Noothoven van Goorstraat

Binnentuin van het hofje

Een mysterieuze hoed

Een laatste vondst blijft tot op de dag van vandaag enigszins mysterieus: op de stort naast de rioolsleuf werd een vilten hoed gevonden. Het gaat om een grijze hoed met een (nu ingedeukte) bol erop. De buitenrand van de rand is naar buiten toe omgeslagen en vastgezet met een zeer regelmatige steek. Boven de rand is op de buitenzijde van de bol een donkere baan zichtbaar van ongeveer vier cm breed, die de plaats markeert waar ooit een band om de hoed heeft gezeten. Aan de binnenzijde van de hoed zijn op regelmatige afstanden steken zichtbaar, waarmee een zweetband is vastgezet. Hoeden worden zelden aangetroffen in archeologische context, dus dit is een bijzondere ontdekking. Omdat de hoed op de stort is gevonden, weten we alleen niet hoe oud hij precies is. Een 17^e-eeuwse datering, net als de andere vondsten uit de Kadenbuurt, is zeker mogelijk. Maar het zou ook kunnen dat de hoed veel minder oud is. Het gebruikte garen is niet bewaard gebleven en was dus waarschijnlijk niet van synthetisch materiaal, wat wijst op een oude datering. Maar er zijn ook sporen zichtbaar dat het garen erg strak was genaaid. Dit doet machinaal naaien vermoeden, wat weer wat recenter zou zijn. Hoe de hoed in de bodem terecht is gekomen, blijft ook gokken. Weggegooid? Weggewaaid? De hoed heeft wel wat beschadigingen, maar lijkt nog in redelijk goede staat

geweest te zijn toen hij in de bodem terechtkwam, dus een verdrietige eigenaar op een winderige dag valt niet uit te sluiten!

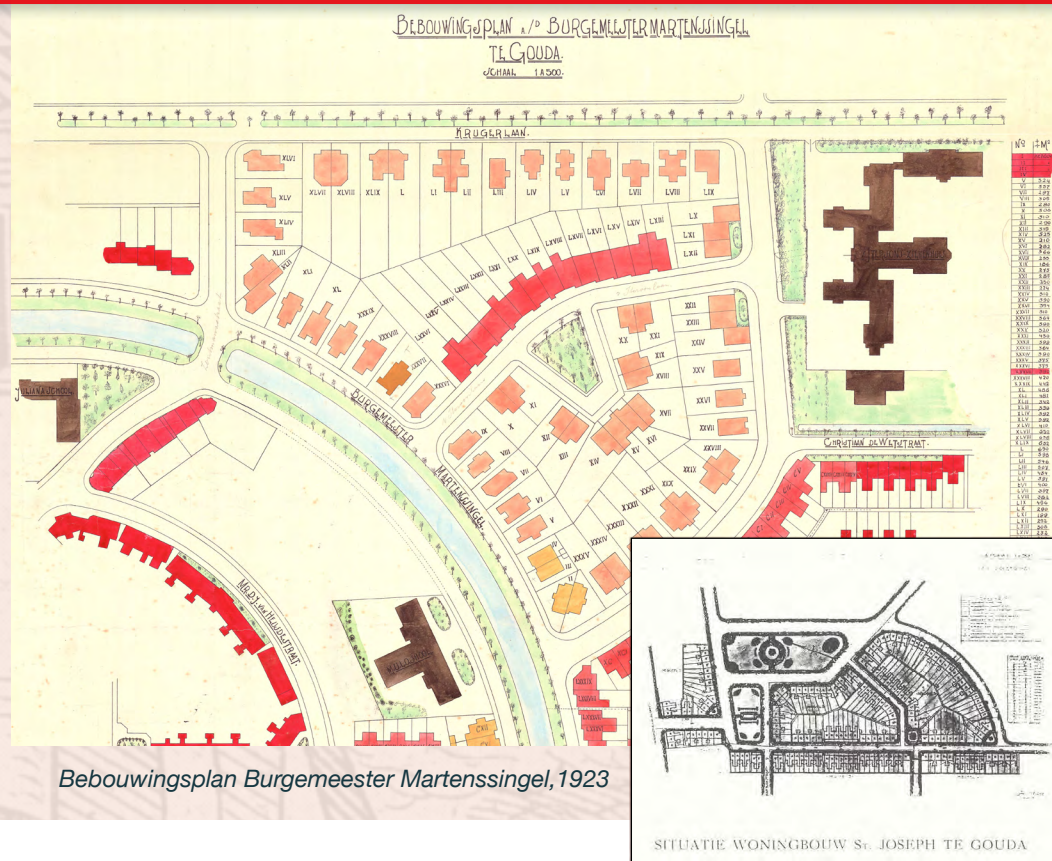
Woningwet

Activiteiten in het gebied waren er dus al eeuwen, maar erg dichtbebouwd was Kort Haarlem nog niet. Dit veranderde in de 20^e eeuw, onder invloed van dezelfde ontwikkeling die z'n stempel op Korte Akkeren heeft gedrukt: de Woningwet. Rond 1900 vond men dat er vanuit de overheid iets gedaan zou moeten worden aan de zeer slechte (leef)omstandigheden van een groot deel van de bevolking. Daartoe werd de Woningwet vastgesteld (naast de Gezondheidswet die eisen aan hygiëne en de woning stelde). Vóór die tijd vond men dit in het algemeen geen overheidstaak. Er werd wel gebouwd voor de 'lagere' klasse, maar dit gebeurde op particulier initiatief en vaak vanuit economische motieven. Eerder was er al wel een groep mensen die pleitte voor verheffing van de arbeidersklassen met behulp van onderwijs, opvoeding en ook de verbetering van de woonomstandigheden.

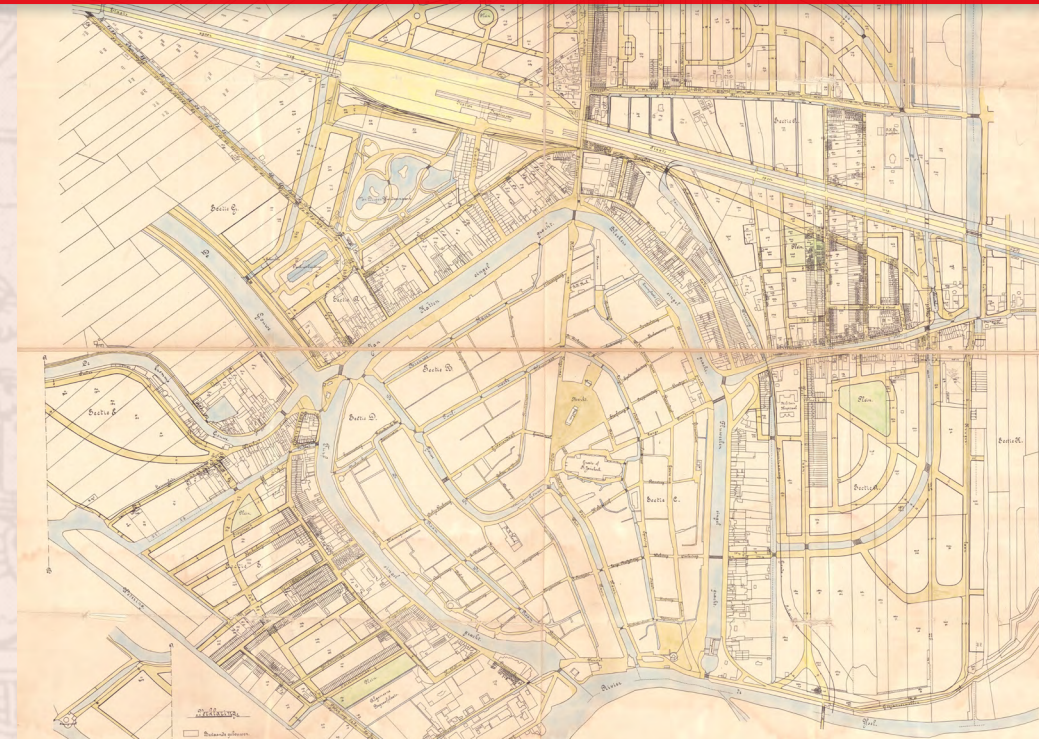
Doel van de Woningwet was om de bouw en bewoning van slechte en ongezonde woningen onmogelijk te maken en de bouw van goede woningen te bevorderen. Dat

gebeurde door onder meer financiële steun voor woningbouwverenigingen voor de bouw van woningwetwoningen. En er kwam de verplichting voor gemeentes om een bouwverordening op te stellen met voorschriften waar woningen aan zouden moeten voldoen. Het gemeentebestuur kreeg de bevoegdheid om een woning onbewoonbaar te verklaren en de verplichting om uitbreidings- en bestemmingsplannen op te stellen. Hiermee werd volkshuisvesting een overheidstaak waarbij woningcorporaties een grote rol kregen.

In 1907 wordt het eerste grote uitbreidingsplan van Gouda vastgesteld en wel voor het gedeelte ten oosten van de Fluwelensingel. Onder invloed van de Woningwet worden er niet meer kleine kaveltjes uitgegeven aan particulier woningbouwers, zoals in de Kadenbuurt. De huizen aan de Boomgaardstraat die voor een groot deel vóór de eeuwwisseling zijn gebouwd, blijken namelijk al in korte tijd te vervallen. Omdat er ook veel andere woningen onbewoonbaar worden verklaard door de eisen van de Woningwet, is er een grote behoefte aan vervangende woonruimte. Voor de opzet van de nieuwe wijk Kort Haarlem liggen de plannen dan ook anders. De woningbouw wordt gepland per woningcomplex; complex I, II en IV en V komen tot stand tussen 1918 en 1935 (complex III en VI zijn gesitueerd in de wijk Korte Akkeren).

Bebouwingsplan Burgemeester Martenssingel, 1923

Uitbreidingsplan gemeente Gouda, ca 1909

Josephbuurt: een typische tuinstad-buurt

Naast deze gemeentewoningen aan bijvoorbeeld de IJssellaan, worden ook woningen gebouwd door een aantal nieuw opgerichte woningbouwverenigingen. Zoals het in de tijd van de verzuiling past, is er voor elke zuil een aparte vereniging, die elk een apart gebied ontwikkelt. Terwijl de familie Nederhorst voornamelijk opdrachten uit de hervormde hoek krijgt, bouwen de leden van de familie Dessing voor katholieken. Een kenmerkend voorbeeld van een project van die laatste familie is de Josephbuurt. Aan en rond de Sint Josephstraat worden rijtjeshuizen door de katholieke Woningbouwvereniging St. Joseph gebouwd. De Goudse architect Jac. P. Dessing heeft zich bij het ontwerp van het woningbouwcomplex laten inspireren door de opvattingen van de Tuinstadbeweging die aan het eind van de negentiende eeuw in Engeland werd opgericht. Ebenezer Howard, de stichter van deze beweging, wilde voor arbeiders en de kleine middenstand een gezonde en groene leefomgeving oprichten. De Industriële Revolutie had er namelijk voor gezorgd dat steden explosief groeiden en dat daardoor de woningnood en de achterbuurten toenamen. De tuinstad moest het tegenovergestelde worden van de vieze, grauwe stad en daarom werd een aantal voorwaarden opgesteld. Het stratenpatroon moest gevarieerd zijn en er moest gezamenlijk groen zijn. Maar ook moesten de straten kort en bochtig, de bebouwing laag en iedere bewoner moest de beschikking hebben

over een eigen achtertuin. Verder moest de tuinstad zelfvoorzienend zijn. Dit werd bereikt door buurtwinkeltjes en dergelijke. De Josephbuurt sluit naadloos aan op de principes van de Tuinstadbeweging. De oorspronkelijke opzet van de wijk is zeer ruim. De meeste woningen zijn niet hoger dan één bouwlaag, iedere woning heeft een achtertuin en er is gezamenlijk groen. Oorspronkelijk waren er twee groenvoorzieningen in de buurt aangelegd, waarvan er één in de huidige situatie is gehandhaafd. De groenvoorziening in het midden van het Zoutmanplein is tegenwoordig als speeltuin in gebruik. Het tweede, veel grotere park lag aan de overzijde van het Zoutmanplein. Dit park is bebouwd in 1926 op het moment dat de bebouwing aan het Zoutmanplein en de Zoutmanstraat werd uitgebreid. In het huidige stratenplan is het ontwerp van 1921 nog duidelijk waar te nemen. Om het dorpse karakter van de buurt te versterken waren er drie buurtwinkeltjes gevestigd. Twee buurtwinkeltjes lagen aan het Zoutmanplein, het derde in de Sint Josephstraat. Ten behoeve van de bewoners was er in het huis met nummer 15 een telefoon voor gemeenschappelijk gebruik. Bewoners werden verzocht niet te timmeren aan de kippenhokken op zondag. Hoewel goedbedoeld, waren al deze zaken natuurlijk ook gewoon enorm betuttelend: tegenwoordig zouden we zeggen “Overheid, waar bemoeit u zich mee!?” Maar begin 20^e eeuw dacht men echt dat dit nodig en goed was.

Woningcorporaties

Het doel van de woningbouwverenigingen was de huisvesting van de laagstbetaalden te verbeteren. Als eerste werd in Gouda in 1912 het nog bestaande socialistische ‘Volksbelang’ opgericht. Haar eerste bouwproject was het uit 1915 daterende woningcomplex aan de Willem Tombergstraat. Later, in 1918, volgden de Rooms Katholieke ‘Sint Joseph’, een jaar later het neutrale ‘Ons Ideaal’ en daarna de Protestantse ‘De Goede Woning’ in 1920. Deze vier ‘stromingen’ zijn in 2005 gefuseerd tot woningbouwvereniging Mozaïek Wonen. Op basis van het stedenbouwkundige plan uit 1917 zijn verschillende samenhangende complexen gebouwd.

Controlewoningen in de buurt van de Zwarteweg, 1928

Alle woningen hebben elektrisch licht

'Slechte huizen maken slechte mensen': controlewoningen in Kort Haarlem

Niet alleen voor elke zuil zijn er gepaste woningen, er is ook een verdeling in rangen en standen. Zo zijn de hiervoor genoemde woningen aan de Sint Josephstraat vooral bedoeld voor arbeiders en verrijzen langs de deftige Martenssingel bijpassende herenhuizen. Voor de bejaarden wordt een speciaal hof gebouwd op de hoek van de Derde Kade en de Noothoven van Goorstraat. Aan de uiterste rand van de wijk en zelfs bijna buiten de stad verschijnt nog een opvallend blokje huizen, de zogenaamde controlewoningen. Deze controlewoningen zijn als idee overgewaaid uit de grote steden. Veel bewoners uit de onbewoonbaar verklaarde woningen worden niet altijd geschikt geacht voor het bewonen van de nieuwe woningen. Men noemde deze mensen ook wel 'onmaatschappelijken'; ze werden als ontoelaatbaar of asociaal bestempeld. Onder het motto 'slechte huizen maken slechte mensen' worden voor hen speciale woonscholen gebouwd. Dit zijn huizen in een complex met dagelijks toezicht en opvoeding van het gedrag van de bewoners.

Ook in Gouda ontstaat een dergelijk plan voor maar liefst 62 woningen op een terrein in de hoek tussen de Zwarteweg en de Achterwillensseweg. Omdat dit project bijdraagt aan de verbetering van de volkshuisvesting is financiële ondersteuning door het Rijk mogelijk

in het kader van de Woningwet. De bewoners betalen in eerste instantie geen gewone huur maar slechts een exploitatiebijdrage. De huizen worden in het najaar van 1928 gebouwd voor de bouwsom van bijna 32 duizend gulden door J. en H. Overkamp. De huizen bevatten een woonkeuken en drie slaapkamers. Alle huisjes zijn voorzien van elektrisch licht, gas en water.

Niet iedereen is overigens overtuigd van het nut van dergelijke woningen. Daarom wordt het plan eerst bijgesteld naar twintig woningen en daarna naar tien. Ook is men bang dat het motto 'slechte huizen maken slechte mensen', ook andersom gelezen kan worden: 'slechte mensen maken slechte huizen'.

Er komt daarom toezicht op de woningen, dat ligt bij een opzichter Bouw- en Woningtoezicht en bij een Commissie van Vrouwen die 'tact voor sociaal en leidend werk' hebben. De bewoners moeten een verklaring ondertekenen dat ze het huis niet zullen beschadigen, de zolder niet gebruiken als werkplaats en geen vis in het huis zullen roken. Op 1 december 1928 wordt het complex, dat gebouwd is in de vorm van een hoefijzer, geopend door burgemeester Gaarlandt. Met de bijbehorende toespraken, onder het genot van thee en stroopwafels en in bijzijn van veel hoogwaardigheidsbekleders verloopt de opening van 'de vriendelijk ogende huizen' zeer voorspoedig. Eén ding ontbreekt echter nog: de bewoners. In de Goudse gemeenteraad begrijpen sommige

raadsleden wel waarom dat is. De woningen zijn nadrukkelijk bedoeld voor de 'ontoelaatbaren' uit de maatschappij, en wie wil daar nu aan voldoen? De bezetting van de huizen is daarom soms heel laag. In 1931 wordt er door de gemeente grond ter beschikking gesteld voor tuintjes bij de woningen. Maar ook deze woningen blijken de tand des tijds niet goed te doorstaan. Bij huurverhogingen begin jaren veertig wordt er geklaagd dat de woningen erg vochtig zijn en dat er schimmel op 'stoelen, zeil en mat' staan. Na de Tweede Wereldoorlog is er nog gezocht naar andere bestemmingen voor de woningen, zoals het huisvesten van werkplaatsen. Uiteindelijk wordt het complex zo bouwvallig dat het in 1971 is gesloopt.

Conclusie

Kort Haarlem is een bijzondere wijk. Afgezien van de grote bouwhistorische waarde, heeft de buurt ook een sociaalhistorische betekenis, met sporen van zowel de Woningwet als de verzuiling. De buurt als geheel fungeert zo in feite als een monument voor een verdwenen traditie in Gouda, waarbij de twee architectenfamilies elk voor hun eigen zuil een nadrukkelijke stempel hebben gedrukt op de wijk.

50 jaar Golda: een reis door de tijd!

De oprichting van de 'Oudheidkundige Werkgroep Golda' in 1969 was een mijlpaal voor de Goudse archeologie. Sindsdien wordt er in Gouda aan archeologisch onderzoek gedaan. En dit jaar bestaat de vereniging, die inmiddels is omgedoopt tot de Archeologische Vereniging Golda, dus 50 jaar!

Opgraving Bolwerk met uitkijkpunt

monumentenzorg
en archeologie

1989 Opgraving Thalia Theater (kop van de Kleiweg). De 'oude graafploeg' van Golda

1996 Oostpolder. Goldaleden graven de vlechtwerkwand op

Met in de beginperiode nog maar weinig middelen maar veel enthousiasme, heeft Golda op ontelbare plekken in de stad onderzoek gedaan. Hierbij zijn memorabele resultaten geboekt. In dit artikel zie je verschillende foto's 'uit de oude doos' met allerlei vrijwilligers die betrokken zijn (geweest) bij de activiteiten van Golda. Bij een paar grotere projecten staan we wat langer stil.

Het hoogtepunt van Golda's eigen graafactiviteiten lag in het begin van de jaren negentig. Onder leiding van het bestuur (Peter Peters, Chris Akkerman en archeoloog Henkjan Sprokholt) werd door Golda een aantal opgravingen uitgevoerd met bijzondere resultaten. Achtereenvolgens vonden onderzoeken plaats bij de Rotterdamse poort (1991), de Patersteeg (1992) en het Kasteel van Gouda (1994), die allemaal tot nieuwe inzichten in de Goudse geschiedenis leidden. De stadspoorten aan de Hollandsche IJssel werden zichtbaar gemaakt en de opgegraven resten van de Rotterdamse Poort werden enkele jaren later opgemetseld. Bij de opgraving bij de Patersteeg werden de oudste vondsten uit de Goudse binnenstad gedaan, op een terrein dat samen met de Motte op de Molenwerf, deel uitmaakt van het Hof van de Heren van der Goude. De resultaten van de opgraving van Golda op het kasteelterrein aan de Hollandsche IJssel werden aangevuld door het initiatief van de bewoners van de Grote Volmolen aan de Punt: de heer Smit en zijn buurman Van den Berg. In de loop van enkele jaren werden de onder hun huizen gelegen kelders van het kasteel uitgegraven.

Fundering Molen de Croot

Goldalid Henk van Uunen helpt bij de opgraving op de Koningshof

Golda's Gold Case team Clarissenklooster

Steeds groter draagvlak

Dankzij de opgravingen van Golda ontstond een steeds groter draagvlak voor archeologie in Gouda, zowel bij het publiek als bij de gemeente. In 1991 werd daarom een Archeologische Begeleidingscommissie opgericht die het gemeentebestuur gevraagd en ongevraagd kon adviseren over archeologische zaken. Bij grote projecten werd vanaf dat moment een projectarcheoloog ingehuurd die samen met Golda opgravingen kon uitvoeren.

Op deze wijze werd in 1994 onderzoek gedaan op het Bolwerkterrein en werden vele vondsten verzameld tijdens de vervanging van de riolering van de Nieuwehaven. In 1996 volgde een groot project in de Oostpolder. Hier werd een 11e/12e-eeuwse ontginningsboerderij opgegraven, die nog goed bewaard gebleven was in het veen. De houten palen die het dak hadden gesteund, waren nog steeds intact net als diverse vloeren en zelfs een omgevallen vlechtwerkwand. Ook werden veel voorwerpen opgegraven die iets vertellen over het leven in de boerderij, zoals een benen fluitje, aardewerk en een handvat van een houten schep.

Ook de gemeente investeert in archeologie

De inzet van de projectarcheoloog werd inmiddels zo structureel dat in 1997 werd besloten over te gaan tot de aanstelling van een (parttime) gemeentelijk archeoloog, Ruurd Kok. In 2003 kwam de nieuwe gemeentelijk archeoloog Maarten Groenendijk fulltime

in dienst. Er werd toen ook gemeentelijk beleid gemaakt op het gebied van archeologie, wat hard nodig was vanwege de vele grote ontwikkelingen die zich in die jaren in Gouda afspeelden. Bij al deze ontwikkelingen speelde de archeologie een grote rol, met omvangrijke opgravingen op het Bolwerk en de Koningshof als gevolg. Op het Bolwerk kwamen gebouwen van het klooster van Sinte Marie (de Nonnen op de Gouwe) aan het licht, evenals de beerput van het achttiende-eeuwse proveniershuis. De opgravingen gingen vergezeld van een uitgebreide publieksvoorlichting: een samenwerking tussen de gemeente Gouda en het Historisch Platform Gouda. Op een zeecontainer langs het Nonnenwater werd een uitkijkpunt ingericht. Ook kwam er een lesprogramma voor scholen en een nieuwsbrief waarin de archeologische resultaten werden toegelicht.

Naast het Bolwerk ligt de Koningshoflocatie en hier werd in plaats van opgraven juist voor een hele andere aanpak gekozen, namelijk het archeologievriendelijke bouwen. Ondanks de geringe diepte die werd opgegraven, werden veel resten van de 17^e en 18^e-eeuwse kleipijpen- en aardewerkindustrie gevonden en de funderingsresten van twee verschillende molentypes. Goldaleden werkten vanaf deze periode mee met de archeologen van bedrijven, die sinds het verdrag van Malta de verantwoording voor de opgravingen en rapportages krijgen.

Crowdfundingsactie: Golda gaat met haar tijd mee

De meest recente archeologische onderzoeken laten zien dat Golda met haar tijd mee

gaat. Zo werd de uitwerking van de opgraving van de kapel van het Clarissenklooster aan de Nieuwehaven door Golda 'vlot getrokken'. Die opgraving dateert al uit 2008, maar door faillissement van de opdrachtgever is het project nooit uitgewerkt. Golda pakte dit probleem op een eigentijdse manier aan: met het organiseren van een crowdfundingactie heeft de vereniging een deel van het geld opgehaald om de kosten van het onderzoek te betalen. Ook de gemeente Gouda en provincie Zuid-Holland leverden een bijdrage, waardoor de opgraving werd uitgewerkt in een fraaie publicatie, die bedoeld is voor het grote publiek. Als laatste wordt er binnenkort nog een tentoonstelling ingericht over het Clarissenklooster in het Golda-poortje.

Het allerlaatste project waar Golda zich in dit jubileumjaar op heeft gestort is het opsporen van de voorloper van de Mallegatsluis: de door Willem van Oranje aangelegde Statensluis. Tijdens de Nationale Archeologiedagen in oktober werden in de boringen vermoedelijk ook de resten van een stenen bastion aangetroffen.

Wilt u op de hoogte blijven van dit project? Volg dan de social media van Golda

(@goudArcheo op Twitter en @ArcheologieGolda op Facebook, of kom een keer langs op de werkvond van de vereniging. Op maandagavond van 19.30-22.00 uur is Golda geopend.

Adres: Achter de Kerk 11 in Gouda.

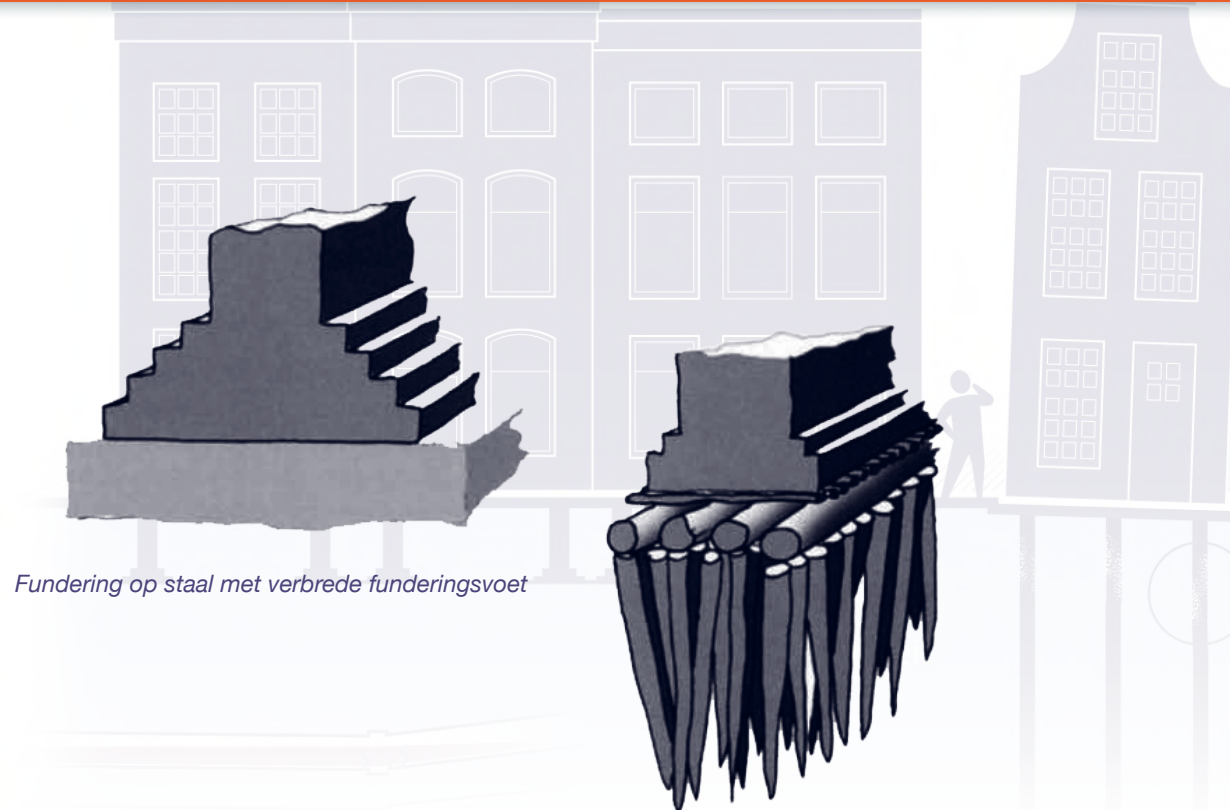
De eerste peilverlaging in 50 jaar voor onze binnenstad

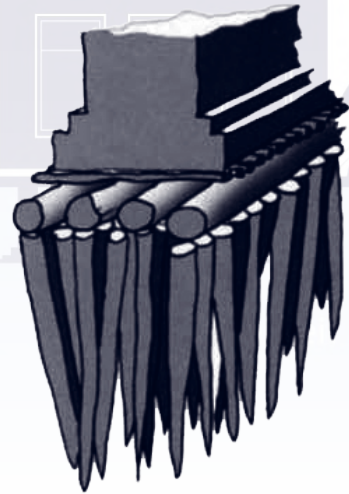
Veel panden in de binnenstad van Gouda kampen met toenemende overlast die wordt veroorzaakt door de hoge stand van het grondwater en het water in de grachten; denk hierbij aan optrekkend vocht, een slecht werkend riool en wateroverlast bij regen. Verlaging van het waterpeil is noodzakelijk om deze overlast, die met name in de lage delen van de binnenstad voorkomt, te verhelpen. Kort geleden zijn de opties voor de realisatie van deze peilverlaging geschetst door gemeente en waterschap.

[Klik hier](#) voor het complete document.

Fundering op staal met verbrede funderingsvoet

Fundering op kleef met verticale slieten

De Kleiweg

Peilverlaging: veel panden dalen met de bodem mee

De inwoners van de binnenstad hebben door de eeuwen heen droge voeten gehouden met een combinatie van ophogen en peilverlaging. De laatste peilverlaging stamt uit 1970. Vanaf dat moment is het peil niet meer verlaagd uit vrees voor problemen met houten palen. Dat nu weer wordt teruggegrepen op peilverlaging komt omdat de meeste panden in de binnenstad met de bodem meedalen. De bewoners van die panden krijgen steeds vaker te maken met optrekkend vocht, een slecht werkend riool en wateroverlast bij regen.

Onderzoek verschillende funderingen

Recent onderzoek heeft beter inzicht gegeven in de verhouding tussen de verschillende funderingsvormen in de binnenstad. Hierdoor is duidelijk geworden dat ongeveer tachtig procent van de 2600 panden in de binnenstad is gefundeerd 'op staal' of 'op kleef'. Op staal houdt in dat het pand gefundeerd is op een verbrede voet. Op kleef staat voor een fundering op korte paaltjes die slieten worden genoemd. Een belangrijk kenmerk van panden met dit type fundering is dat ze meedalen met de bodem. Twintig procent van de panden in de binnenstad staat 'op stuit'. Dat houdt in dat ze met houten of betonnen

palen op een diepe zandlaag zijn gefundeerd. Deze panden zakken niet mee met de bodem. Het verschil tussen panden die meedalen en panden op stuit is goed te zien op de Kleiweg waar het hoogteverschil dat is ontstaan met een trap wordt gecompenseerd.

Houten palen, een belangrijk aandachtspunt

Van de twintig procent panden in de binnenstad die 'op stuit' staan is een kleine vijf procent (ongeveer zestig panden) voorzien van houten palen. Een peilverlaging kan bij houten palen voor problemen zorgen omdat bij droogte schimmels het hout aan kunnen tasten. Of dit soort problemen zich ook daadwerkelijk voordoen hangt sterk af van de mate van peilverlaging, de diepte van de fundering en de locatie van het pand. Beschermen van houten paalfunderingen is een belangrijk aandachtspunt bij het plan dat wordt opgesteld.

Opties voor peilverlaging

Het water in de binnenstad staat in directe verbinding met het water in de singels, de Karnemelksloot, de Burgvlietkade en de Kromme Gouwe. Dit geheel heeft een eigen waterpeil en wordt de stadsboezem genoemd. Andere delen van Gouda kennen een

waterpeil dat tot wel twee meter lager ligt. Het waterpeil in de stadsboezem heeft invloed op het grondwater van de panden direct aan het water tot maximaal één rij huizen daarachter. In tegenstelling tot de binnenstad staan buiten de singels wél veel panden op houten palen. Een peilverlaging in de gehele stadsboezem kan dan ook alleen als duidelijk is dat deze panden geen extra risico op funderingsproblemen lopen. Alternatief is om alleen in een deel van de stadsboezem een peilverlaging door te voeren. Deze opties worden nog onderzocht.

Meer informatie

Het uitgewerkte plan wordt begin 2020 ter inzage gelegd. Daarin wordt onder andere beschreven hoeveel het peil wordt verlaagd en in welk gebied de peilverlaging wordt doorgevoerd.

Op www.gouda.nl/Stevigestad staat meer informatie over de aanpak van overlast door bodemdaling in de binnenstad. Vragen? Mail naar stevigestad@gouda.nl

Plekken van plezier: een succesvol Open Monumentenweekend

We kijken terug op een zeer geanimeerd Open Monumentenweekend (13 - 15 september) in onze gemeente. Geholpen door het mooie weer zijn dit jaar weer alle bezoekersrecords gebroken. Op de zaterdag waren er 15% meer bezoekers dan vorig jaar. Ook de uitbreiding naar de zondag, dit keer voor het eerst, voorzag duidelijk in een behoefte.

Het thema dit jaar was Plekken van plezier. De twee nieuwe toppers van dit jaar pasten uitstekend bij dit thema: het Spaardersbad, omgetoverd in een appartementengebouw, en de Spiegeltent aan de Turfmarkt trokken beide meer dan 1000 bezoekers. In en om de monumenten waren weer allerlei evenementen georganiseerd.

Bijzondere vermelding verdient de feestelijke en veelbezochte Houtmanherdenking in het Houtmansplantsoen en de sociëteit Concordia. Dit jaar precies 400 jaar geleden bereikte de in Gouda geboren en getogen Frederik de Houtman voor het eerst een deel van de westkust van Australië en bracht deze in kaart. Deze historische gebeurtenis werd tijdens Open Monumentenweekend gevierd met een schitterende eenakter, bijpassende muziek uit de VOC-tijd, een kleine expositie met bijzondere voorwerpen en documenten en twee boeiende lezingen over de Houtmannen en hun ontdekkingen. De beide feestlocaties werden verbonden door wandelingen onder begeleiding van het Goudse Gidsen Gilde.

Actuele informatie? Kijk op www.monumentenstad.nl

Korte Berichten

Cold Case Gouda: binnenkort in Museum Gouda!

Deze nieuwsbrief is een mooi moment om de tentoonstelling Cold Case Gouda aan te kondigen. Bij archeologische opgravingen rond de Sint Janskerk zijn in 2017 opvallend veel kinderskeletten gevonden. De grote vraag is: wat is er gebeurd? Hoe zijn deze kinderen gestorven? Maar ook: hoe hebben ze in die tijd geleefd? En hoe kunnen we aan de hand van de nieuwste onderzoekstechnieken een antwoord vinden op deze vragen? Gemeente Gouda en Museum Gouda vertellen in samenwerking met TGV Teksten & Presentatie vanaf 21 januari 2020 het verhaal van deze kinderen in de spannende familietentoonstelling Cold Case Gouda. Jong en oud stappen in de wereld

van forensisch onderzoek & archeologie en kunnen zelf op onderzoek uitgaan. Zet het alvast in de agenda!

Aan de slag met duurzaamheid?

Onze gemeente heeft een folder uitgebracht over duurzaamheid met als titel: Duurzaam Gouds Erfgoed. Hierin staat een stappenplan met de verschillende stappen die u zou kunnen nemen als u aan de slag wilt met het verduurzamen van uw monument of pand in beschermd stadsgezicht. Verder staan er onder meer 'quick wins' in, verschillende manieren om te isoleren en handige links.

Wist u dat er een gratis inloopspreekuur Erfgoed en Duurzaamheid is waarop u zonder afspraak kunt binnenlopen? Dit vindt elke tweede vrijdag van de maand plaats tussen 10.00 en 12.00 uur in het Huis van de Stad. Overigens is de gemeente bezig met het nadenken over beleid op het gebied van duurzaamheid en de relatie met erfgoed. Heeft u hier specifieke ideeën over? Op vrijdag 10 januari 2020 kunt u bij het inloopspreekuur uw ideeën over dit beleid met ons te delen.

[Naar de folder](#)

Rondleidingen tijdens het jubileum van het Gouwedepot

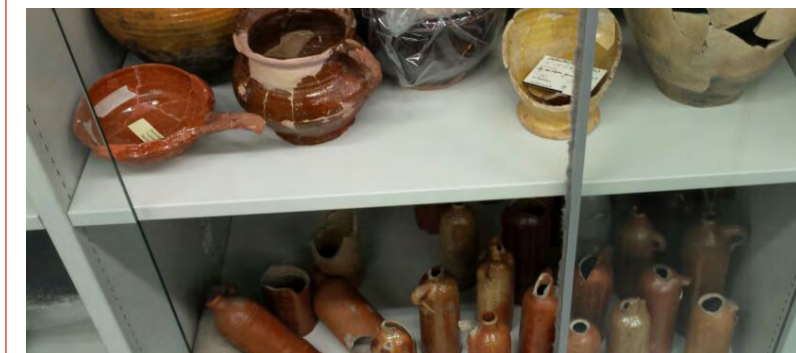

Eeuwenoude oorkondes, skeletten, foto's, kaarten, vonnisboeken en bodemvondsten. Dit kan je allemaal aantreffen in het Gouwedepot in het Gouwepark. Hier liggen Goudse archeologische schatten en archivalia uit de regio opgeslagen. Normaal is het depot niet toegankelijk voor publiek, maar vanwege het 5-jarig bestaan van het gebouw worden op zaterdag 30 november speciale rondleidingen georganiseerd. Dan kan het publiek de bijzondere verhalen achter de objecten en documenten horen.

Het Gouwedepot heeft voldoende ruimte en de beste klimatologische omstandigheden om alle waardevolle en kwetsbare documenten en objecten voor de toekomst te bewaren. Er is plaats voor twintig strekkende kilometer aan planken en laden. Deze ruimte is behalve als archeologisch depot van Gouda, ook bestemd voor het Streekarchief Midden-Holland en het Gemeentearchief Alphen: samen organiseren zij het 5-jarig jubileum.

Bij de opening in 2014 was er zoveel belangstelling voor de rondleidingen dat er nu voor gekozen is om geïnteresseerden vooraf te laten aanmelden voor een rondleiding op een vast tijdstip. Interesse? U kan kiezen uit twee routes, die elk langs drie depots voeren. Medewerkers van de drie organisaties staan klaar om te vertellen over de meest bijzondere stukken uit hun collecties. Er zijn ook enkele 'verrassingsoptredens' uit het verleden en uw bezoek kunt u afsluiten met een mini-fotoshoot.

De rondleidingen zijn gratis en worden gehouden op zaterdag 30 november tussen 10.00 en 13.00 uur. Het adres is Kleine Esch 970 in Moordrecht. Graag aanmelden via: www.samh.nl

Uitbreiding van de Cultuurhistorische basiskaart (CHBK)

De Cultuurhistorische basiskaart zal weer worden uitgebreid. Nu zal de periode 1965-2010 worden uitgezocht: de tijd van de grote stadsuitbreidingen. De huidige CHBK is nog steeds te vinden op: www.gouda.nl/erfgoed